

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження

Мельник Вікторії Юріївни

«Явище афламенкадо в аспекті взаємодії мистецьких практик»,
представленого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
025 – Музичне мистецтво, галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Останнім часом в науковій сфері посилилася тенденція, пов'язана з активізацією науково-пошукової діяльності музикантів-виконавців. Однак цю роботу можна вважати унікальною у зв'язку з тим, що вона написана професійною піаністкою, для якої танець став другою професією. Це означає, що явище фламенко дисертантка аналізує, спираючись на власну творчу практику майже в усіх її складових. Захоплюючись мистецтвом фламенко, пізнаючи його “зсередини”, авторка даної роботи здобула унікальну можливість досліджувати цей мистецький феномен, спираючись на багатовимірність особистого творчого досвіду, який зумовив відповідну спрямованість наукового пошуку в жанрі дисертації. У підсумку, дана дисертація виявилася дуже цікавою спробою науково осмислити особливості художнього синтезу, яку авторка пропонує позначити як «код фламенко», що “реалізуються у багаторівневих процесах афламенкадо” (с. 3).

Як відомо, художня практика останніх десятиліть рясніє спробами запропонувати нові комбінації художнього синтезування і його теоретичного осмислення. Дана робота цілком вписується в цю сучасну тенденцію, що зумовлює її актуальність. Можна погодитися з авторкою, що її дисертація “знаходиться в руслі актуальних пошуків нових шляхів дослідження форм функціонування фламенко в умовах його підпорядкування та залежності від авторських інтенцій поетів, музикантів, режисерів та включення «канонічних одиниць» фольклорної практики в унікальні художні тексти” (с. 18). Зрозуміло, що дисертантка намагається знайти свій, ще недостатньо розроблений ракурс дослідницького пошуку в особливій галузі музикознавства – фламенкології. Саме це й зумовлює мету, завдання, предмет і матеріал даної дисертації. Основною ж

метою дослідження автор визначає «обґрунтування нового рівня концепції *афламенкадо* та виявлення на конкретних прикладах специфіки функціонування «коду фламенко» у різних міжмистецьких взаємодіях» (с. 3), а предметом – «ідею *афламенкадо* та принципи її реалізації у художньому просторі XX–XXI століть» (с. 3).

Власне те, як сформульована мета роботи, зумовило постановку завдань, які важко було б розв'язати без залучення цілого комплексу таких методів дослідження як системний, історичний та історіографічний, компаративний, інтермедіальний, а також методів інтонаційного, жанрового, структурного та гармонічного аналізу. Серед запропонованої низки завдань найцікавішими видаються намагання «охарактеризувати явище *афламенкадо* як практики використання коду фламенко у різних формах міжмистецьких взаємодій, визначити принципи функціонування *афламенкадо* у художніх проявах міжмистецьких взаємодій та розглянути авторські варіанти роботи з кодом фламенко» (с. 19). Це зумовило цілком доречний відбір емпіричного матеріалу, а зрештою і важливу позицію новизни даної роботи, адже до наукового обігу була залучена велика кількість фольклорних збірок, творів композиторів кінця XVIII, XIX та XX століть, їх виконавські інтерпретації, а також екранні відтворення, які практично не досліджувалися принаймні у вітчизняному музикознавстві, а тим більше у запропонованому ракурсі.

У зв'язку з цим, доречним виглядає і залучення відповідних додатків (де містяться матеріали, що стосуються географії розповсюдження і періодизації фламенко).

Серед позицій новизни даного дослідження хотілося б також відзначити впровадження поняття «код фламенко», яким позначається явище, структурними компонентами якого є слово, музика і пластика, а також аналіз явища «*афламенкадо*» в контексті використання «коду фламенко» у міжмистецьких взаємодіях.

Враховуючи заявлену мету, можна вважати загалом доцільними принципи роботи з обраним емпіричним матеріалом, хоча, як видається, авторка іноді занадто захоплюється викладом спостережень, які є, безумовно, дуже цікавими,

але не завжди стають приводом для глибоких узагальнень відповідно до обраного ракурсу дослідження.

Водночас, вирішуючи сформульовані завдання дослідження, дисертантка демонструє оптимальний рівень наукової коректності, успішно використовує інформацію з великої кількості опрацьованих нею переважно іноземних наукових і критичних джерел (199 з них – іноземними мовами), які активно “працюють” у тексті дисертації.

Аналізуючи структуру даної роботи, слід відзначити, що кожний з її розділів у певній мірі сприяє вирішенню сформульованих завдань дослідження. Можна також констатувати загалом виправдану збалансованість поданих матеріалів в усіх розділах і підрозділах, назвам яких притаманна проблемна напруга. Особливо це стосується 3 розділу, в якому дисертантка намагається розглядати явище афламенкадо, орієнтуючись на позначені принципи його функціонування у міжмистецьких взаємодіях: комбінування, сублімування, концептуалізація, ф’южн, трансценденція.

Оцінюючи наукові результати дослідження, слід, насамперед, відзначити намагання автора переосмислити явище фламенко та музичну практику афламенкадо з позицій сучасного наукового знання. Саме це є змістом, насамперед, розділу 1 дисертації. Цілком обґрунтованими виглядають спроби дисертантки позначити різні виміри фламенко як явища, а також проаналізувати його “у системі генеральних координат: *етносу*, *хроносу* та *топосу*” (с. 27). Зрештою, в цьому ж розділі визначається ключове поняття дисертації – афламенкадо, яким дослідниця намагається позначити не лише доволі специфічний процес музично-жанрової “фламенкізації”, а й асиміляцію практики фламенко в різноманітних чужорідних культурних середовищах. На думку авторки, “чи не головним парадоксом культури фламенко є той факт, що при «зустрічі» в одному часовому зрізі двох різних версій однієї традиції не сталося витиснення одної з них, а утворився їх унікальний симбіоз” (с. 67). Вона також вважає, що механізм афламенкадо продовжує бути регулюючим чинником у збереженні стильової єдності у подальшій мистецькій практиці на інших рівнях, в тому числі у міжмистецьких взаємодіях сьогодення.

У висновках до першого розділу, дисертантка намагається узагальнити різноманітні підходи до визначення сутності поняття фламенко. На її думку, “фламенко як явище не звужується до суто культурних чи мистецьких проявів, але при цьому не виключає жоден з них” (с. 67).

Розділ 2 даної роботи присвячений розгляду теоретичних аспектів взаємодії мистецьких практик за участі фламенко. Автор звертає увагу на ряд класифікацій, що використовуються як критерії систематизації мистецьких практик через різні аспекти осягнення художнього досвіду. Узагальнюючи запропоновані різними дослідниками принципи типологізації, дисертантка намагається репрезентувати у відповідних вимірах фламенко як “архаїчне явище фольклору («традиційна культура»), яке існує як просторово-часовий феномен з використанням музичної, вербальної та пластичної складових, що підпорядковувалися особливим ритуальним функціям (тобто мали «утилітарний» характер) і водночас вийшли в історичному перебігу на рівень існування в формах «не утилітарних», зберігаючи і культивуючи особливий спектр експресії, усталену семантику і власний код” (с. 71-72). Саме через спроби семіотичного аналізу практики фламенко, на думку авторки, можна дійти розуміння її сутності, ключових характеристик, об’єднати у сукупному знанні її стилістику та тематику, отримати логічні аргументи для інтерпретації художніх результатів її присутності у міжмистецьких взаємодіях (с. 75-76). Зрештою, дослідниця доходить висновку, що під «кодом фламенко» слід розуміти “низку символічних «прив’язок» до певних мовних структур і чіткі правила їх використання” (с. 76).

Ще одну важливу і запутану проблему намагається позначити і розв’язати дослідниця у цьому розділі: це проблема «декодування фламенко». Узагальнюючи різноманітні теоретичні підходи до декодування, авторка слушно зазначає, що у ситуації з фламенко “процес декодування виглядає парадоксально” (с. 77), адже він пов’язаний з реакцією реципієнтів з кардинально відмінним культурним досвідом. Цим зумовлене розмаїття у форматі декодування, що застосовує дисертантка: домінантне прочитання, аберрантне декодування, опозиційне декодування, узгоджене декодування тощо. Окрім того, визначення загальних параметрів «коду фламенко», на думку авторки, безпосередньо

залежить від «мови фламенко», яку “варто розглядати у трьох модальностях: спів, танець та гра на гітарі” (с. 80).

Особливу увагу в даному розділі дослідниця приділяє явищу афламенкадо в контексті активізації глобалізаційних процесів ХХ століття, що проявляються у переплетенні, специфічній взаємодії різних мистецтв, стилів, жанрів, просторів репрезентації.

Логічним продовженням аналізу даних явищ на конкретних прикладах мистецької практики є Розділ 3, в якому розглядається явище афламенкадо через раніше згадані принципи функціонування у міжмистецьких взаємодіях. Можна погодитися з думкою дисертантки про те, що у кожному з них фламенко сприймається по-різному, але всі вони зосереджені на осмисленні та конвертації особливостей цього художнього явища. Зокрема, *комбінування* означає накладення погляду іншого митця на вже існуючий результат, його певною мірою доповнення, уточнення, розкриття прихованих компонентів (на прикладі хореографічної композиції С. Салеро «Фанданго» Л. Боккеріні). *Сублімування* розглядається як процес переходу культури фламенко з усної форми комунікації до письмово-фіксованої (на прикладах творів Х. Парги, А. Альби, Ф. Педреля, Ф. Г. Лорки). *Концептуалізація* сприяє формуванню образної системи з орієнтацією на національну ідентичність (на прикладі творів Ф. Г. Лорки, І. Альбеніса). *Ф'южн* налаштовує на взаємодію фламенко з різноманітними стильовими моделями (на прикладі CD-альбому «Bach por flamenco» М. Мендес, вистави «Electroflamenco 3.0» від ансамблю Artomatico тощо). *Трансценденція* включає код фламенко в нові контексти, спричинені глобалізацією художніх процесів (на прикладі фільму «Iberia» Карлоса Саури).

Підсумовуючи наведені вище міркування стосовно змісту дисертації, можна зробити висновок, що питання, підняті і вирішені дисертантом у певних межах, мають перспективу подальшої розробки, а отриманні автором наукові результати є цінними не лише в теоретичній площині, а й у практичному сенсі. Адже вони можуть зацікавити як музикознавців, так і широке коло мистецтвознавців, культурологів, музикантів-виконавців і, безсумнівно, будуть використані у відповідних навчальних курсах.

Слід також відзначити, що для дисертації загалом є характерною оптимальна стилістика викладу, притаманні добротність і сумлінність аналітичної роботи.

Однак, обов'язок рецензента примушує висловити деякі зауваження, побажання і поставити запитання:

1. В роботі докладно проаналізовані різноманітні варіанти періодизації фламенко, проте авторська позиція щодо цього питання не виглядає достатньо чітко окресленою.
2. Висновки до розділу 2 сформульовані занадто лаконічно.
3. Хотілося б висловити побажання дисертантці активніше залучати у свої наукові тексти різного жанрового спрямування україномовні версії понять, починаючи від афламенкадо до тих, що входять до “жанрового фонду” фламенко.
4. У висновках до розділу 3 авторка зауважує: “Досвід фламенко академізується в різний спосіб: усна традиція фіксується у музичній нотації; візуалізується на екрані, наповнюється актуальними сенсами за рахунок розширення її символічного капіталу. Різні платформи комунікації («канали трансляції») дозволяють не тільки популяризувати стародавню культуру, але й включати її ресурс у процеси художніх пошуків митців доби модернізму, постмодернізму та перспективних метамодерних експериментів” (с.190-191). У зв'язку з цим, хотілося б дізнатися, що авторка має на увазі під “метамодерними експериментами” і яку роль відіграє в них фламенко?

Висловлені зауваження і побажання практично не знижують загалом високого наукового рівня даного дисертаційного дослідження і не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Отже, дослідження Мельник Вікторії Юріївни «Явище афламенкадо в аспекті взаємодії мистецьких практик», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 02 культура і мистецтво за спеціальністю 025 – музичне мистецтво, є оригінальним, актуальним, самостійним і науково обґрунтованим, яке містить новизну, що відповідає чинним вимогам пп. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Зміст дисертації, її результати, викладені у Висновках, кількість апробацій, теоретичне і практичне значення, дотримання академічної доброчесності дають підстави констатувати, що Мельник Вікторія Юріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво, за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
історії української та зарубіжної музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

Олександр Сердюк